

Аль-Хамадані Н. Д. Феномен професійної позиції майбутнього вчителя в ідеях В. Сухомлинського / Н. Д. Аль-Хамадані, О. П. Літовка // Ідеї Василя Сухомлинського про психологічне забезпечення навчально-виховного процесу та сучасна освіта : зб. матер. Всеукр. науково-метод. конференції, 18-28.09.2017 / уклад. О. Е. Жосан. – Кропивницький : Ексклюзив-систем, 2017. – С. 10-14.

УДК 371.134

Аль-Хамадані Н. Д., Літовка О. П.
м. Лисичанськ Луганської області

ФЕНОМЕН ПРОФЕСІЙНОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В ІДЕЯХ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

На підставі аналізу філософської, соціологічної, психолого-педагогічної літератури розкрито міждисциплінарний аспект проблеми, визначено понятійно-категоріальний апарат, схарактеризовано наукові підходи до визначення професійної педагогічної позиції в цілому та в ідеях В. Сухомлинського.

Ключові слова: педагогічний коледж, професійна педагогічна позиція, фахова підготовка в педагогічному коледжі.

Based on the analysis of philosophical, sociological, psychological and pedagogical literature revealed the interdisciplinary aspect of the problem, defined the conceptual and categorical apparatus, the characteristic of scientific approaches to the definition of professional teaching positions as in the whole as in the ideas of V. Sukhomlynsky.

Key words: pedagogical college, professional teaching position, conditions of forming professional attitudes in students of pedagogical College.

Вступ. Сучасна система вітчизняної освіти потребує підготовлених учителів, які відрізняються цілісним гуманістичним світоглядом, високим професіоналізмом, професійною та особистісною культурою, які комплексно реалізують у професії свій творчий потенціал та свій спосіб життєдіяльності на основі інтеграції загальнолюдських і професійно значущих цінностей. У ході соціально-культурної та економічної трансформації України майбутні учителі

постають перед рядом викликів: бути високофункціональними, коли ідеї, знання і технології змінюються набагато швидше, ніж покоління людей; бути відповідальними, творчими особистостями, здатними до самоосвіти, саморозвитку і критичного мислення, коли професійні стосунки вимагають високої конкурентоспроможності; утверджувати культуру толерантності. З огляду на це, актуальним завданням системи фахової підготовки у педагогічному коледжі є формування у майбутніх учителів системи позитивної мотивації до праці, готовності до виявлення ініціативи та конкурентоспроможності, до самореалізації в умовах ринкових відносин. Тому процес фахової підготовки у педагогічному коледжі має передбачати не тільки оволодіння майбутніми учителями системою глибоких знань, трудових умінь і навичок, а й формування у них професійної позиції задля успішної реалізації особистих інтересів та інтересів суспільства.

Вивченням проблеми формування професійної позиції займалися представники вітчизняної та зарубіжної науки. Так, для обґрунтування теоретичних основ формування професійної позиції актуальними є дослідження філософів та соціологів (Л. Буєвої, І. Кона, Л. Сохань та ін.), психологів (К. Абульханової-Славської, Б. Ананьєва, І. Бєха, М. Боришевського та ін.), в яких розглядаються проблеми розвитку і виховання особистості в процесі професійної діяльності; педагогів (Д. Закатнова, О. Киричука, В. Мадзігона, В. Оржеховської, В. Сидоренка, М. Тименка, Д. Тхоржевського та ін.), в роботах яких розкрито теоретико-методичні основи організації професійної діяльності майбутніх учителів. Разом з тим, слід зазначити, що у вітчизняній науці на сьогоднішній день недостатньо вивчені підходи до визначення змісту педагогічної позиції як феномену, який має значний психологічний вплив на атмосферу міжособистісного спілкування вчителя та учнів. Спираючись на це, ми вбачаємо за необхідне здійснити теоретичний аналіз генезису поняття „професійна позиція майбутнього вчителя” в працях зарубіжних і вітчизняних науковців, класиків педагогічної думки, зокрема в поглядах В. Сухомлинського.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи поняття „позиція”, філософи (М. Каган, В. Мордкович, В. Шинкарук) характеризують його як певну точку зору, положення, твердження [2, с.12; 5, с. 34; 10, с.19]. Своєю чергою психологи (М. Кветной, А. Петровський) визначають сутність цього поняття як засвоєння особистістю суспільних норм і правил поведінки, набутий досвід, практичне використання цього досвіду [3, с. 67; 6, с.35; 7, с.12]. Поняття „професійна позиція” у науковій літературі зустрічається досить часто. В активний науковий обіг це поняття увійшло порівняно нещодавно завдяки роботам Б. Ананьева, Л. Божович, С. Рубінштейна та ін. Досліджуваної проблеми торкалися у своїх роботах О. Асмолов, Н. Анікеева, І. Бех, І. Колеснікова, Л. Кондрашова, А. Маркова, Л. Мітіна, В. Сластьонін, В. Слободчиков, І. Якиманська та ін. Існує ряд підходів до трактування терміну „професійна позиція”. Часто дослідники роблять акцент на статусно-рольовій складовій позиції (Г. Андреева, Д. Майєрс, О. Киричук, І. Кон, О. Асмолов, Б. Ананьев, В. Ольшанський та ін.). Багато дослідників аналізують це поняття на основі теорії відносин і визначають його через сукупність відносин особистості (К. Абульханова-Славська, Л. Божович, Б. Ломов, С. Рубінштейн та ін.). Проте цікавим є вивчення феномену змісту професійної позиції у межах педагогічних досліджень: в цьому аспекті професійну позицію вчителя розглядають як: ознаку педагогічного професіоналізму; структурний складник професійної компетентності педагога; невід’ємну умову здійснення педагогічної діяльності й компонент педагогічної культури та професійно-педагогічної спрямованості; показник творчого підходу вчителя до педагогічної професії. Важливими в цьому контексті є погляди А. Макаренка і В. Сухомлинського щодо сутності позиції педагога. А. Макаренко наголошував на тому, що кожному вчителю повинна бути притаманна власна чітка позиція в професійній діяльності й найдоцільнішою, на думку вченого, є прихована позиція педагога, що полягає не в прямому впливові вихователя на особистість вихованця, а через первинний колектив, до якого цей вихованець входить. Учений підкреслив, що тільки в такій взаємодії вчителя з учнями педагог зможе

керувати життям вихованця з допомогою самого ж вихованця, що дозволить зняти опір дитини виховним впливам саме завдяки прихованій позиції педагога. Ми частково погоджуємось із цим твердженням, оскільки така взаємодія передбачає диференційований вплив педагога на соціальний склад дитячого колективу й вимагає від учителя дипломатичних умінь у спілкуванні з дітьми, довіри й поваги до них.

З іншого боку, вагомими в аспекті визначення змісту професійної позиції педагога є погляди В. Сухомлинського, який одним із перших проголосив любов до дитини в освітньому процесі обов'язковою: не як особливе індивідуальне ставлення окремих педагогів до дітей, а любов як обов'язкову педагогічну позицію вчителя і всього шкільного колективу. Учений розглядав цю позицію як головне свідчення професіоналізму педагога. В. Сухомлинський наголошував на важливості вміння вчителя відкривати в людині нове, що дає підстави виділити творчу позицію вчителя як прояв його професіоналізму [9]. Ці погляди підтримує Ш. Амонашвілі, визначаючи педагогічну позицію як особистісно-гуманний підхід до дитини, заснований на професійних знаннях, професійному досвіді, творчому підході до педагогічної праці.

Спираючись на погляди В. Сухомлинського, сучасні дослідники ототожнюють позицію педагога із поняттям „позиція ненасилля” як провідною тенденцією гуманістичної освітньої парадигми й характеризують її як: мотиваційно-ціннісне ставлення до всіх сторін педагогічної діяльності (особистісна позиція педагога); розуміння педагогом своїх функцій; систему ставлень особистості до педагогічної діяльності, засновану на інформаційному полі; орієнтацію на особистісну модель взаємодії. Крім того, існує уявлення про педагогічну позицію як низку професійних позицій педагога, кожна з яких має опору на певну основу: опора на суб'єктний досвід учня; емоційно-етичне переживання; навчальний діалог.

Висновки. Підсумовуючи сказане, зауважимо, що весь спектр значень, вкладений у поняття „професійна позиція майбутнього вчителя”, яскраво

відображає гуманістичну складову, запропоновану В. Сухомлинським, співзвучну з сучасними суспільними запитами до особистості педагога.

Список використаних джерел

1. Ведерникова Л. Пространство воспитания: образ бытия: монография / Л. Ведерникова. – Волгоград: Перемена, 2001. – 255 с.
2. Каган М. С. Философия теории ценности: научное издание: монография / М. С. Каган. – М.: Знание, 1997.– 315 с.
3. Коган Л. Н. Основные проблемы и современное состояние отношений человека: психологическая наука: монография / Л. Н. Коган. – М.: Просвещение, 1960. – 125 с.
4. Кветной М. С. Деятельность. Сознание. Личность: психология развития: научное пособие / М. С. Кветной. – М.: Знание, 1977. – 320 с.
5. Маркова А. К. Психология профессионализма: личность и социум: научное пособие / А. К. Маркова. – М.: Знание, 1996. – 308 с.
6. Мордкович В. Г. Найти и обрести себя: научное издание: монография / В. Г. Мордкович. - М.: Знание, 1995.– 255 с.
7. Петровский А. В. Дальние пределы человеческой психики: психология личности: научное пособие / А. В. Петровский. - М.: Мысль, 1997. – 430 с.
8. Слостенин В. А. Формирование личности учителя школы в процессе профессиональной подготовки: практикум: практическое пособие / В. А. Слостенин. – М.: Педагогика, 1976. – 205 с.
9. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори: У 5-ти т. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 3 – С. 7–279.
10. Шинкарук В. І. К філософії поступка: філософія і соціологія науки і техніки: научное пособие / В. І. Шинкарук. – М.: Ежегодник, 1985. – 157 с.